

Kecskeméti gyógyszerészek szerepe az egészségügyi törvényhozásban

NAGYMAROSI KÁROLY

A kecskeméti Gyógyszerésztörténeti Gyűjteményben őrzött eredeti kéziratok bizonyítják, hogy a helyi gyógyszerészek közül *Handtel Károly* és *Katona Zsigmond* a XIX. század második felében az országos érdekű gyógyszerészeti jogalkotás tevékeny részesei voltak.

Az országos vezetők között *Schédy Sándor* volt az, aki 1964-ben fölismeret egy császári rendelet adta lehetőséget, amit a gyógyszerészek körében ismertett is. Egyúttal fölszólította őket arra, hogy akik személyes jogú gyógyszertárak jogainak kiterjesztését óhajtják, írják meg neki, s hatalmazzák fel őt arra, hogy a bécsi udvarhoz nevükben azzal a kérelemmel forduljon, hogy a magyar királyságbeli gyógyszertárak e tekintetben ugyanolyan elbírálásban részesüljenek, mint a Lajtán túliak.

A személyes jogú gyógyszertári jogosítvánnyal rendelkezők tömegesen küldték javaslataikat és meghatalmazásukat a Gyógyszerészeti Hetilap szerkesztőségébe. A kérelem megszerkesztését, indokolását és felterjesztését egy bizottság intézte körültekintően. *Handtel* és *Koczianovich* küldetése ez ügyben az udvarnál eredményes volt, ugyanis kérelmük alapján az 1859. évi osztrák iparrendelet 58. és 59. §-ait a magyarországi személyes jogú gyógyszertárakra is kiterjesztették [4].

A kiegyezéssel visszaállt alkotmányos törvényhozás után a jogforrások között a *törvény* foglalja el ismét az első helyet. A törvénykezdeményezés joga a királyt illette, ezt 67 után a minisztérium útján gyakorolta. Emellett bármelyik képviselő is nyújthatott be törvényjavaslatot.

Az 1866-ban *Handtel Károly* által kezdeményezett javaslat, ami a kuruzslók, továbbá a mérgek, kábító és titkos szerek árusítóit ellen irányult, büntetés kiszabásával egybekötve, kezdetét jelentette egy jogilag nem kellően szabályozott terület rendezésének. Az idevonatkozó és 1875-ben megjelent belügyminiszteri *körrendeletben* már egyértelműen szabályozást nyert, hogy... „kizárólagos gyógycélokra használt szerek, gyógyszertári jog élvezésében és gyakorlatában levő gyógyszerészek által tarthatók és árusíthatók” [3].

A közegészségügy általános rendezésére irányuló munkálatok 1875-ben befejeződtek és október 30-án, mint törvényjavaslat nyilvánosságra került véleményezés céljából. Számos véleményező között a *Katona Zsigmond* által erről írott törvényjavaslati bírálat, majd a módosító és kiegészítő javaslat két lényeges gondolat köré csoportosítható. Az egyik a *képviselőt és az ellenőrzés, a másik pedig a személyes jogú gyógyszertárak elidegenítése és átörökítésének kérdése*, illetőleg a gyógyszertár létesítési jogának megszerzése... A kézirat javaslatai figyelmet érdemlőek bizonyos mérvű hiányosságuk ellenére is. Közülük néhányat — több-kevesebb módosítással — a törvényjavaslat előterjesztésébe bele is foglaltak. *Katona* javaslatában [1] fontosnak tartja a gyógyszerészek képviselői jogát:

„A legtöbb kormányhatóságnál egy gyógyszerész államhivatalnoki minőségben alkalmaztassék, mert így biztosított lenne a gyógyszerészeknek szakszerű és a tudományos állásnak megfelelő ellenőrzése”.

„A szervezendő közegészségügyi tanácsba rendes tagként két gyógyszerészti javaslok, mert a gyógyszerészet terén a kormány és hatósági intézkedések célserű alkalmazására, valamint az időnként bevezetendő reformokra nézve a

leghivatottabb gyógyszerészek mint szakemberek közvetlen befolyást gyakorolnának, s a legfontosabb ügyekben pedig az országos gyógyszerészeti testület, esetleg a felállítandó gyógyszerészi kamarák véleménye kerülne meghallgatásra”.

A gyógyszerertári jog adományozásáról pedig ezt írja:

„A gyógyszerertári jog érdemszerint csak pályázat útján adassék”.

A továbbiakban a gyógyszerertárok el- és bérbeadásával kapcsolatban olyan általános igényt fogalmaz meg, ami minden tulajdonra egyaránt érvényes. Vagyis a gyógyszerertárat *oly tulajdonnak javasolja tekinteni, mint más rendes vagyont*, ami gyógyszerészek között szabad rendelkezés tárgyát képezné és amellyel az örökösök is beelátásuk szerint rendelkezhetnek.

Katona fogalmazványában foglalkozik azzal a követelménnyel is, hogy az oklevél megszerzése utáni működés a *pályán szünet nélküli tevékenységre* vonatkozzék. Az igazságosságot szolgálta azzal a javaslatával, hogy akik valamely gyógyszerertár nyitására *már egyszer jogot kaptak*, ezt követő újabb pályázatuk *elutasítást* nyerjen. A gyógyszerertárok mértéktelen szaporítása ellen is szót emelt, mert „az államnak nem az áll érdekében, hogy minél több executio (végrehajtás) és csőd alá jutott rossz gyógyszerertár és szerencsétlen gyógyszerész legyen az országban, hanem hogy a meglévők minél jobb és megbízhatóbbak legyenek és a gyógyszerészi réteg anyagi és erkölcsi hitelét megőrizve becsülettel főnnálljon” [1]. *Katona* az új gyógyszerertárok fölállítását a lakosság számától kívánja függővé tenni, ezért javasolta, hogy a törvényhatóság a település lakosságának számarányát köteles legyen előzetesen kimutatni.

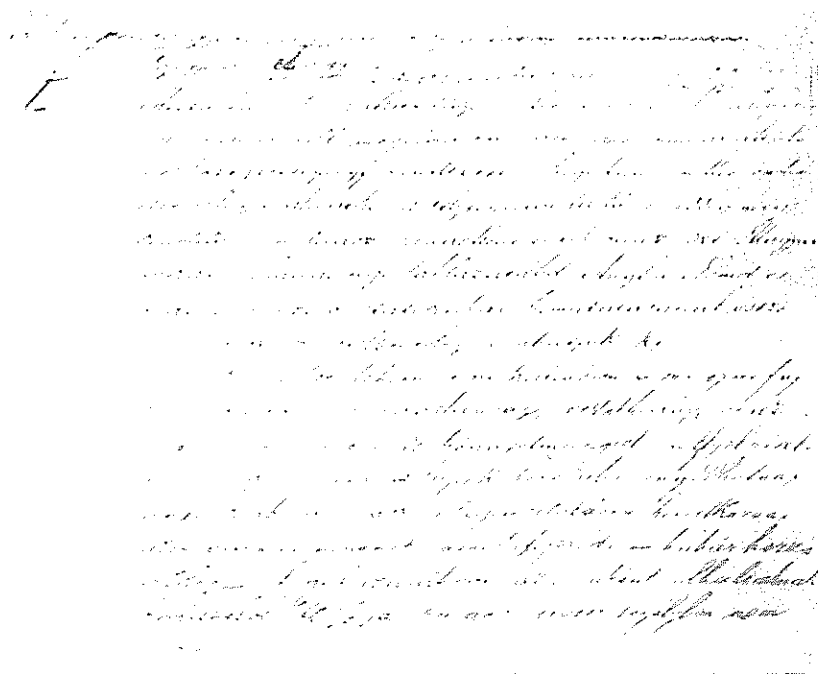
Az Általános Magyarországi Gyógyszerészegylet a gyógyszerészi vélemények ismeretében, az érdekeltek nevében, 1875 novemberében terjedelmes emlékiratot terjesztett a képviselőház elé, azonban eredménytelenül. A közegészségügyről szóló 1876. évi törvény hatálybalépése után sem sikerült a változó gyakorlati élethez igazítani a joggyakorlatot, így a *közegészségügyre vonatkozó törvény viszonylag rövid idő alatt merevvé vált, hátráltatta a fejlődést*.

Magyarországon a közegészségügyi törvény hatálybalépése előtt is a *koncessziós rendszer* úgynevezett vegyes alakzata érvényesült, amely *el nem idegeníthető személyes jogú és elidegeníthető reáljogú gyógyszerertári jogosítványokat különböztet meg*. A személyesjogú gyógyszerertári jogosítványok tekintetében a jogszabályok lehetővé tették, hogy a jogosítványok engedélyesei a gyógyszerertár személyes üzleti jogát más okleveles gyógyszerészre átruházhassák.

A „szerzett jogok” biztosítása érdekében az 1876. évi XIV. törvénycikk sem helyezkedett a tisztán személyes jogosítvány alapjára, és az életbeléptetése előtt adományozott reál gyógyszerertári jogosítványokat továbbra is hatályban tartotta. A személyjogú gyógyszerertári jogosítványok átruházását is lehetővé tette, sőt kimondta, hogy a gyógyszerertári jogosítvány átruházásának engedélyezését a belügyminiszter csak akkor tagadhatja meg, ha a gyógyszerertárt átvéőnek nincs meg a képesítése, vagy erkölcsileg megbízhatatlan. Ez a rendelkezés a *személyes jogú gyógyszerertári jogosítványokat — a tulajdonos életében — egészen közel hozta a reál gyógyszerertári jogosítványokhoz*. Ez a rendelkezés azonban ellentétben állt a személyhez kötött, hasznot hajtó állami jogosítvány természetével, mely az *elidegenítést és átörökítést fogalmilag sem tette lehetővé*.

A gyógyszerertárok ellenőrzése tekintetében az 1876. évi XIV. törvénycikk úgy rendelkezett, hogy a gyógyszerertárok, mint közegészségügyi intézmények, az állam ellenőrzése alatt állanak. Ezt az ellenőrzést a közegészségügyi hatóságok a tisztifőorvosok és a tisztiorvosok közreműködésével gyakorolták. Ezek az ellenőrzések azonban nem lehettek gyógyszerészi szakszempontról kielégítőek,

mert a hatósági orvosoknak a gyógyszerek kémiai vizsgálatában, illetőleg ellenőrzésében megfelelő szakképzettségük nem volt. Csak jóval később — első ízben a Tanácsköztársaság idején — kerülhetett sor a gyógyszertárak szakszerűbb, erre kiképzett gyógyszerészek által történő ellenőrzésének elrendelésére.

1. ábra. Katona Zsigmond fogalmazványi példányának kézirata az egészségügyi törvény módosításának javaslatáról.

E tanulmány alapját képező kéziratokat és nyomtatványokat [2] Katona Zsigmond gyógyszertárának az államosítást követő rendezés során visszamaradt iratanyagából valamint a család birtokában levő iratokból merítettem. A Gyógyszerésztörténeti Gyűjteményünkben található kéziratról, a törvény megfelelő szakaszaival azt összevetve, egyértelmű biztonsággal megállapítható volt, hogy e fogalmazvány a törvényjavaslat hatására annak módosítása céljából készült, és anyagát az országos egyesület a képviselőházhoz fölterjesztett emlékiratához eredményesen fölhasználta.

Handtel Károly és Katona Zsigmond tehát nemcsak a gyógyszerészet szakmai területén, hanem annak jogi vonatkozásaiban is hasznosan és eredményesen működött közre, ezzel is segítve az egyetemes magyar gyógyszerészet megbecsülését és fejlődését.

Összefoglalás

A szerző két kecskeméti gyógyszerésznek a magyarországi közegészségügyi törvények kialakítása terén kifejtett tevékenységét tárgyalja. Handtel Károly a mérgező és kábítószerek árusításának szabályozása, valamint a személyes jogú gyógyszertárak tulajdonosainak Ausztriában érvényes kedvezményeinek Magyarországra való kiterjesztése érdekében járt el sikerrel. Katona Zsigmond pedig a közegészségügyi törvény tervezetéhez egy 14 oldalas véleményező és

biráló javaslatot szerkesztett. Ennek fogalmazványát elemezve jogászai szemmel értékeli annak tartalmi jelentőségét.

Irodalom

1. „A közegészségügyi törvényjavaslat és a gyógyszerészet ügye” (Kézirat. Katona Zsigmond eredeti fogalmazványai).
2. Szabályrendelet a gyógyszerertárakról. (Röplap-nyomatvány. Budapest, 1883. június 4.).
3. *Schödy Sándor*: A magyar gyógyszerészetre vonatkozó törvények és szabályok gyűjteménye (1887. Budapest).
4. *Baradlay J.—Bársony E.*: A magyarországi gyógyszerészet története (Budapest, 1930.).

К. Надьямароши: *Роль фармацевтов г. Кечкемет в создании законов здравоохранения*

Автор в ходе краткого изложения своего доклада занимается деятельностью фармацевтов из г. Кечкемет в создании венгерских законов по здравоохранению. *Карой Хандтел* успешно принял участие в регулировании продажи ядовитых и наркотических средств, далее в распространении действительных в Австрии льгот владельцев аптек личной собственности на Венгрии.

Жигмонд Катона со своей стороны к проекту закона о здравоохранении составила предложение (мнением и оценкой) на 14 страницах. Анализируя первый вариант этого он с юридической точки зрения оценивает значение его содержания.

К. Nagymarosi: *The role played by pharmacists of Kecskemét in the draft of the Public Health Bill*

On hand of a concised review of the lecture held by the author, the activity of two pharmacists of Kecskemét in the development of the Public Health Bill in Hungary is discussed. The result achieved by *Károly Handtel* was the regulation of selling poisons and drugs as also the extension of favours for owners of private pharmacies in Austria also to Hungary.

Zsigmond Katona, on the other hand, edited a 14-pages long critical proposition to the project of the Public Health Bill. The author evaluates this draft from the legal point of view.

К. Nagymarosi: *Die Rolle der Pharmazisten von Kecskemét in der Sanitätsgesetzgebung*

Anhand der kurzgefassten Mitteilung des vom Verfasser gehaltenen Vortrags wird die Tätigkeit zweier Pharmazisten aus Kecskemét im Gebiet der Ausbildung der Gesetze des Volksgesundheitswesens in Ungarn erörtert. Einen Erfolg erreichte *Károly Handtel* in bezug auf die Regelung des Gift- und Rauschgiftverkaufs, ferner der Ausbreitung der in Österreich gültigen Begünstigungen von Privatapotheken auch auf Ungarn.

Die Tätigkeit *Zsigmond Katona*s bezog sich auf einen 14 seitigen Begutachtungsantrag zum Entwurf des Sanitätsgesetzes. Verfasser bewertet dessen Bedeutung, indem er die Verfassung juristisch analysiert.

(Bács-Kiskun megyei Tanács Gyógyszertári Központja,
Kecskemét, Jókai u. 14.)